

so na mestih, kjer ne moremo brez njih, če hočemo popolnoma razumeti vsebino, in obsežno spremno besedo

Aleša Mavra (bil je gonilna sila projekta), ki še podrobneje osvetljuje obdobje, o katerem govori knjiga.

Maja Gril

ANTIKA ZA TRETJE TISOČLETJE (Ured. M. SUNČIČ in B. SENEGAČNIK). Založba ZRC, Ljubljana 2004. 280 str. Recenzija

Pričujoči zbornik *Antika za tretje tisočletje* je izšel v zbirki *Agora* kot njen drugi zvezek in je delno rezultat kolokvija »Antika in tretje tisočletje« v novembru 2001, ki sta ga organizirala ISH Fakultete za podiplomski humanistični študij Ljubljana ter Društvo za antične in humanistične študije Slovenije. Urednika sta zbrala petnajst prispevkov, od katerih jih je bilo devet (prispevki M. Babiča, M. Hriberška, M. Marinčiča, B. Slapšaka, S. Slapšak, M. Sunčič, M. Šašel Kos, D. Škiljana, M. Žužka) delno ali v celoti predstavljenih na kolokviju, ostalih šest pa so avtorji napisali originalno za zbornik (prispevki B. Senegačnika, V. Kalana, M. Špeliča, A. Mavra, N. Grošelj, V. Kotnika).

Urednika v obsežnem in izčrpnem uvodu pojasnita vzgibe, ki so bili vodilo pri organizaciji tega pomembnega kolokvija o antiki, ki je bil prvi v Sloveniji po naši osamosvojitvi. Na tiskovni konferenci ob predstavitvi knjige pa so nekateri navzoči opozorili, da trditev iz uvoda: »Kolokvij je bil prvo srečanje strokovnjakov za antiko v Sloveniji po 2. sv. vojni«, ne drži. Prvo tako srečanje je bil kongres jugoslovanskega združenja društev za

antične študije, ki je potekal 1983 v Žalcu. Posebno težo je imel zagotovo zaradi svoje pestrosti, saj so se na njem zbrali strokovnjaki z zelo različnih področij, ki pa se vsa tako ali drugače dotikajo antike. Zbornik se odlikuje prav po tem, saj je zastopanost različnosti še samo večja. Uvod vsebuje koristne povzetke vseh člankov, ki bodo bralcu gotovo v pomoč.

Prispevek Svetlane Slapšak z naslovom *Težavna dediščina ali študij antike kot zrcalo: o lahkotnih primerjavah, avtonomnosti vede in bastardni epistemologiji* se ukvarja s problematiko definicije teoretskih pristopov v sodobnih antičnih študijah. S. Slapšak opozori na zaskrbljujoče dejstvo, da antične študije kakor tudi ostale pripisujejo preveliko težo zahodnim teorijam, ostale pa zanemarjajo, če ne celo ignorirajo. V tem kontekstu izpostavi pomen O. Freideneberg in Bahtina, ki sta ostala dolgo časa neodkrita in zanemarjena. Avtorica pripiše velik pomen tudi J.-P. Vernantu, ki je s svojimi idejami vplival na proučevanje antike tako v Evropi kot tudi v ZDA.

Tudi Marko Marinčič se v članku *Interpretacija antične poezije* ukvarja z vprašanjem teorije v antičnih študijah ter se sprašuje o njeni smotrnosti. Na kratko predstavi nekatere novejšje pristope k interpretaciji antične poezije. Kljub nizanju teoretskih pristopov pa iz njegovega prispevka

veličastno izzveni mnenje, da »lahko inteligen ten interpret shaja brez teoretične zaslombe in še tako zanesljiv teoretični instrument ne pomaga ob pomanjkanju interpretativne občutljivosti«. Bralec se tako skupaj z avtorjem na koncu sprašuje, ali je teorija res potrata besed, morda celo kaj hujšega? Svoje mnenje avtor podkrepi s tehtnimi argumenti in številnimi primeri.

Sledi prispevek Braneta Senegačnika z naslovom *Nekaj marginalij k branju antičnih literarnih umetnin*, ki govori o pomenu antične umetnine za sodobnega bralca. Ali bralec danes ob branju antičnih umetnin sploh še kaj doživlja? Kako in zakaj brati antično umetnino, so vprašanja, s katerimi se ukvarja avtor in poskuša nanje kar najbolje odgovoriti. Eden izmed pogojev za umetniško doživljanje antičnih stvaritev pa se skriva tudi v tem, da bralce seznanimo s temelji in značilnostmi antične proze ter poezije. Naslednji je članek Valentina Kalana *Odkrivanje grške filozofije: Aristotelova fizika in mere filozofije*, ki se ukvarja z vprašanjem položaja antične filozofije v 21. stoletju. Avtor dokazuje, da tretje tisočletje brez grške filozofije več ne bi ustrezalo pojmu epohe, saj bi obenem z njo izgubilo tudi zgodovinski spomin. V drugem delu prispevka dokazuje, da je Aristotelova filozofija še vedno mera filozofije, ter opozori na pomembnost Aristotelove fizike. Aristotelovo fiziko predstavi kot etapo v razvoju znanosti, saj bi bilo veliko pojmov sodobne znanosti brez nje nerazumljivih. Aristotelova metafizika je sicer osnova evropske filozofije, njeni osnovni koncepti pa izhajajo ravno iz Aristotelove fizike, ki ohranja predsokratski koncept narave. Prispevka Mirana Špeliča in Aleša

Mavra sta povezana, saj obravnavata vprašanje pozne antike ter vloge krščanstva. »*Krščanska antika*« Mirana Špeliča pokaže, da je krščanstvo sestavni del antike, ki ga sodobni pristopi tako tudi sprejemajo. Avtor na kratko oriše stanje raziskav na področju krščanske antike, opozori na čas skoraj pol stoletja, ki ni bil pretirano naklonjen patrističnim študijam in je gotovo pustil sledi. M. Špelič začrta smernice, po katerih naj bi v prihodnosti potekalo delo. Prioritetne naloge naj bi bile v prevajanju besedil cerkvenih očetov, pravilnem ovrednotenju njihovega jezika ter njihove historične ravni. Izpostavi pa tudi potrebo po evalvaciji avtorjev tega obdobja s slovenskega področja: Viktorin Ptujski, Rufin...

Skušnjava pozne antike Aleša Mavra predstavi mnenja o pozni antiki kot o obdobju zatona največje in najimpenitnejše civilizacije. T. i. doba propada dobi etiketo in prizvok negativnega, s tem pa je bila pogosto odrinjena na stranski tir. Kriterij čistega jezika, ki mu latinščina ali grščina tega obdobja nikakor nista mogli zadostiti, je zagotovo vplival na takšno pojmovanje. Ideja o kontinuiranem propadanju se zdi avtorju vprašljiva, dejstvo pa je, da je v obeh delih nekdanjega rimskega imperija ostal živ mit o enem cesarstvu. Avtor opozori na še en problem pozne antike: razmerje med poganstvom in krščanstvom. Na konkretnih primerih Arnobija iz Sike Venerije, Laktancija, Teodozija, Julijana Odpadnika in drugih predstavi zmedo, ki je vladala na tem področju.

Matej Hriberšek v prispevku *Slovaropisje klasičnih jezikov: dosedanji dosežki in perspektiva* poda zgodovinski pregled vseh latinskih in grških slovarskih

stvaritev. Več pozornosti nameni monumentalnemu projektu izdajanja Wiesthalerjevega slovarja, ki je še vedno v teku. Avtor analizira vplive digitalizacije, interneta in drugih sodobnih trendov v slovaropisju. To »tehnologijo« ovrednoti kot pozitivno, saj elektronske zbirke tekstov omogočajo lažje in hitrejše zbiranje, urejanje in uporabo slovarskega gradiva. Sledi prispevek Matjaža Babiča *Razvozlava linearja B in antični študiji v 3. tisočletju*, kjer avtor najprej predstavi zgodovino razvozlave omenjene pisave v 50. letih 20. st., ki je nedvomno prinesla nove perspektive v antične študije. Avtor jasno predstavi novosti, ki jih je odkritje prineslo v jezikoslovje, narečjeslovje in oblikoslovje. M. Babič tudi posebej podčrta pomembno značilnost mikenskih tablic, namreč to, da je njihov jezik presenetljivo enoten. Chadwickov in Ventrisov dosežek pa je vplival tudi na branje homerskih pesnitev, saj so tablice zanimiv zapis o takratnem vsakdanjem življenju. Mikenologija zaradi svoje specifičnosti in zahtevnosti ostaja nedostopna dodiplomskim študentom; avtor ugotavlja tudi, da sistematični načini dela, ki so se v stroki uveljavili, ne puščajo veliko manevrskega prostora za prihajajoče rodove.

Marjeta Šašel Kos v članku s pomenljivim naslovom *Zlatorog in volkulja: nekaj pogledov na raziskovanje rimskega obdobja v Sloveniji in smernice za nadaljnji razvoj* razloži simboličen naslov (zlatorog je morda predstavljal Slovenijo v antiki, volkulja pa simbolizira Rim in romanizacijo osvojenih ozemelj). Avtorica najprej predstavi spreminjanje študija antike skozi stoletja oziroma skozi zadnja desetletja. Tendence stroke danes vidi v stališču G. Alföldyja, ki zagovarja komparativno

metodo: zgodovino regije primerjati z drugo regijo in vse to postaviti v splošni okvir. V nadaljevanju predstavi tri kategorije projektov o Sloveniji v antiki. Po avtoričinem mnenju so bistvenega pomena predvsem zbiranje in ovrednotenje primarnih virov za zgodovino našega prostora. V zaključnem delu sledi predstavitev ključnih del in strokovnega tiska s tega področja. Predvsem pa opozori na dela in predela, ki še manjkajo.

Antične krajine 3. tisočletja Božidarja Slapšaka predstavijo krajino kot medij izmenjave med človeškim in naravnim. Avtor poda pregled dojemanja antične krajine in predstavi spremembe v študiju le-te ob koncu 2. tisočletja. B. Slapšak poudari pomen novih računalniških orodij, ki omogočajo boljšo vizualizacijo podatkov, rekonstrukcijo in sploh lažjo obdelavo podatkov, ki vodijo do tehtnejših razlag obstoječih pojavov. Članek izzveni v nostalgično občudovanje krajine, ki je danes dejansko ogrožena vrsta in kot takšna deležna več pozornosti kot kadarkoli. Sledi prispevek Dubravka Škiljana *Antika pred izginotjem*, s katero avtor predstavi provokativno idejo o koncu antičnih študij. Če je antika v naši družbi skupek dejstev in konceptov, potem lahko sklepamo, da že danes več ne obstaja. V družbi je namreč le majhno število posameznikov, za katere se lahko trdi, da je njihovo vedenje o antiki merodajno, kljub temu pa nimajo pomembnega vpliva na oblikovanje kolektivne zavesti. Antika bi naj za večino bila torej le ideja, polna pomanjkljivih in napačnih predstav, kar bi naj vodilo v popolno izginotje antike v 3. tisočletju.

Nada Grošelj v članku *Motiv boga Vertumna v sodobni književnosti* analizira tri pesmi in dve kratki zgodbi, v kate-

rih nastopa antični bog Vertumnus. Ta dela so nastala konec 90. let 20. stoletja v Evropi in Ameriki. Avtorica najprej predstavi antične funkcije tega boga in poskuša pokazati, kako se le-te odražajo v sodobni literaturi. Božanstvo je etruščanskega izvora in ne ve se natančno, kdaj je dobilo svoje domovanje tudi v Rimu. V antičnih poročilih mu pripisujejo štiri funkcije: bog, ki odvrta Tiberu, da bi poplavljala; bog spreminjajočih se letnih časov; bog spreminjanja; bog trgovine. N. Grošelj izpostavi pomen Arcimboldove likovne upodobitve, namreč portreta cesarja Rudolfa II. kot Vertumna, s pomočjo katerega je motiv tega božanstva prodrl v sodobno književnost. Analiza omenjenih del pokaže, da je sodobna književnost ohranila dve Vertumnovi antični funkciji: menjavanje letnih časov in spreminjanje.

Sledi prispevek Vlada Kotnika *Operna kolonizacija antike*, ki predstavi mitske strukture v opernem imaginariju. Avtor poudari konstantno prisotnost antičnih mitov v operi skozi vso njeno zgodovino.

Martin Žužek – Kres v članku *So določeni vzorci manipulacije z antično kulturo epistemološka konstanta ne glede na čas, kulturo in institucijo?* primerjalno predstavi dva primera manipuliranja z antiko. Prvi je povezan z izkoriščanjem antike v začetnem obdobju opere, drugi s položajem antike v sodobni ameriški filmski produkciji. Avtor pokaže, da je v obeh kontekstih mogoče slediti istim mehanizmom, istim točkam tega mehanizma. Antične študije bi tako po avtorjevem mnenju

morale biti še posebej pozorne na to, v kolikšni meri so na »resničnost« o antiki vplivale pridobitniško naravnane iznajdbe, ki so izkoriščale antično dediščino za doseg svojega cilja in jo pogosto prikrojile po svoje.

Preostaja samo še zadnje besedilo tega zbornika avtorice Maje Sunčič z naslovom *Antika za vsakdanjo uporabo: antika v sodobni popularni kulturi, komunikaciji in trženju*, kjer predstavi in analizira uporabo antike v vsakdanjem življenju. Omeji se na tiskane medije, ki so dostopni tudi na medmrežju, na potrošniške manipulacije in popularno kulturo. Posebej pa se posveti posameznim antičnim simbolom znotraj centra BTC, kjer si za analizo izbere trgovski center Emporium, kino kompleks Kolosej, ter wellnes center Kalipso. Tudi na primeru slovenske trivialne književnosti, romana Vesne Milek – Kalipso, pokaže, da so se antični znaki pokazali za uspešno naložbo. Avtorica zaključi, da so antični znaki veliko bolj priljubljeni v širši kulturi kot se velikokrat predpostavlja, zato bi jih bilo potrebno ponovno ovrednotiti in raziskati, kaj antika danes sploh je.

Pričujoče kratke predstavitve sestavkov bi naj ponazorile pestrost zbornika *Antika za tretje tisočletje*. Pri tem je skoraj neobhodno, da potegnem vzporednico s satiro. V tej naši košari zbornika se je nabralo toliko različnih stvari, da *lanx satura* kar bode v oči. Kvintilijan je nekoč zapisal: »*Satura tota nostra est.*«¹ Sama pa lahko ob branju tega dela zapišem: »Antika je zagotovo povsem naša!«

Julijana Visočnik

¹ M. F. Quintilianus. *Institutio oratoria* 10.1, 93.